VERHAEL VAN DE BELEGERINGHE DER STADT BATAUIA IN 'T CONINCKRIJCK VAN JACCATRA, ANNO 1628, DEN 22 AUGUSTIJ.

(DOOR EEN OOGGETUIGE.)

Den 22sten Augustij quaemen tot Battauia aen 59 goraps ende prauwen van den Tommagon BOURACXA, met 150 hoornbeesten, 120 lasten rijst, 10,600 bossen padij, 26,600 cocusnooten, 5,900 bossen suijcker met andere cleijnicheden. Soo sij seijden, waren gemantmet uijtgeleesen volck, sterck omtrent 900 coppen; de beesten brachten op reeckeninge van 800 stucks, die in April anno 1627 gecontracteerdt hadde te leveren à 8ra per stucx. Drie dagen nae haer souden noch 27 prauwen met beesten commen. Haer compste veroorsaeckte veel bedenckens. s' Anderdaeghs deden de voorsz. 150 beesten lossen, ende meest alle de prauwen met misnougen van de Jauanen weder buijten leggen. 's Avonts den 24sten quaemen noch 7 prauwen van BOURACXA aen, begerende die niet binnen te wesen, versochten een pas om na Malacca te mogen varen; om quade desseijns voor te comen, lieten de riuier met een boom sluijten, leijden extraordinaire buijtenwacht op 't pleijn van 't Casteel, daer de merckt is, ende ordonneerden 2 tijngans buijten de eerste gecomene prauwen wacht te houden, einde voor te comen dat d' andre 7 bij de eerste niet souden comen, opdat haer geen geweer ouergauen; ende alsoo dese seuen, tegen wille van onse wacht, bij d' andere wilden varen, contesteerden soo langhe tot aen malcanderen geraeckten, ende 't volck van omtrent 20 prauwen, die binnen lagen, de buijtenwacht van de merckt omtrendt de middernacht op 't lijff vielen ende 't fort van alle canten bestormden. Eenighe Jauanen veruolgden dese wachters soo cort, dat met haer ouer de

Landgordijn tot binnen 't fort liepen, ende al ons volck van de gordijn dreuen. Eenighe meenden op 't bolwerck van den Robijn te loopen, maer wierden door een hameij op de gordijn staende gestut; de meeste hoop bleef op de berm van den Dijamant ende 't oude fordt. De Jauanen van de prauwen buijten sijnde, liepen door 't waeter tot aen de punt van de Peerl, alwaer het voornaementlijck gemunt hadden, vermits het fordt daer op sijn swackste was ende met gemack ouer de aerden wal (2 voeten hoogh sijnde) conden loopen, doch met gewelt van de musquetten wierden afgehouden; maer niettegenstaende dat continueel op haer schooten, soo bleven aen de berm tot dat de dach aenquam, in voegen dat 5 uren langh tegen de bespringenden geschooten wierdt. 't Is ongelooflijck hoe grooten couragie ofte onbedachticheeden eenighe Jauanen toonden, maer wierden niet wel van de haere gevolcht. Met 't aencomen van den dach trocken aff, veel dooden achterlatende. 't Nieuwe huijs van den ontfanger, daer veele in waeren, verlieten mede.

Den 25sten d°. met den dach, sagen de voorschr. 27 prauwen aencomen, doch van 't affgeslagen volck tijdinghe becomen hebbende, landen in de riuier Maronde, sonden eenighe paerden in 't veldt naer vorder gevolch te vernemen ende gauen ordre om alles van buijten in te trecken; in 't veldt wierdt volck vernoomen, welcke scheen van de affgeslagen te wesen.

Den 26sten d°. quamen groote menichte volck met vliegende vendels tot in 't gesichte van de stadt marcheren. Hierop resolueerden een groodt deel van 't suijdteijnd van de stadt, daer niet veel stenen huijsen waren, afftesnijden, verbranden ende raseeren, om 't ander deel te beter te defenderen, alsoo niet mogelijck was dat alles tegen de macht van den Mataram souden connen beschermen, ende wierdt soo datelijck begost; alle 't volck op de westsijde van de reviere, woonende, gelijck mede d' Engelsen, verlieten van selfs haer wooninghe ende trocken in 't beste deel van de stadt, dat voornaemste sluijtende ende defenderende.

Den 27sten d°. met den dach, waeren de voorloopers van den vijandt sterck 800 à 1000 coppen in 't affgesneden deel van de stadt, begostende haer daer te begrauen ende de reduijt Hollandia aff te snijden. 't Geheele leger volchde haer met vliegende vendels in goede ordre, doch van 120 soldaten ende eenige borgers wierden de vijanden weder uijt de stadt gedreven met verlies van veel van de hare, die op de plaets van de reuier ende graft doot bleuen. 't

Leger siende haer volck met disordre uijt de stadt vluchten, retireerde mede met ordre naer de thuijn van SPECX, daer haer legerplaets voor eerst namen. Daernae sijn binnen de scheut van musquetten comen liggen, achter de beschansinghe, van cocosboomen, pinangh ende geclouen riet aen malcanderen gebonden, daer met groff geschut niet door schieten connen.

's Nachts tussen 10de ende 11de September is den vijandt binnen scheut van een pistool aen de stadt geaprocheerdt, al waer hun begrauen hadden, in een nacht soo veel houdt ende geclouen riedt aenmakende en bij een gebracht, dat achter 't selve van grof geschut scheutvrij waeren. Den 12de lieten hierop een uijtval doen met 65 soldaeten, eenighe Japanders ende Mardijckers [1], onder faveur van 150 muscquettiers op de wal staende. D'onse trocken tusschen 't leger van den vijandt van achteren in de vorighe aproche, dreuen 2 à 300 ofte meer vijanden daer uijt ende sloegen 30 à 40 op de plaets doot; doen de vijandt aen 't vluchten was, vielen de Chinesen met sulcken menichte wt, dat het wonder om te sien was, stacken d'aproche in brandt ende brachten veel goet in de stadt. Van d'onse wierdt, Godt loff! niet een gequest.

'S avonts den 21sten September begost de vijandt met groote macht bij de reduijt Hollandia t' aprocheren, terwijle rontomme de stadt ende 't fort lose alarm maeckte, om voortecomen, dat haer naerderinghe niet soude verhinderen ende de reduijt Hollandia assisteeren; brachten ladders ende ramen, onder faveur van eenighe die met lange roers continuelijck tegen de reduijt schooten; maer door d'onse, die 24 sterck op de reduijt waeren, wierdt soo goeden tegenweer gedaen, dat de ganse nacht de geheele macht afkeerden, al haer cruijt verschoten ende den vijand niet anders voorderde, dan dat hun op 5 plaetsen begroeuen ende met hantwerck haer tegen ons geschut verseeckerden.

Den 22° 's morgens doen resolveerden de reduijt te ontsetten, ende de naerderinge van den vijandt te verhinderen. Vielen uijt met 300 soldaten, 200 burgers ende groodt gevolch van Mardijckers ende Chinesen, ende dreuen den vijandt uijt alle haere aproches tot in heur leger, met groot verlies van de haere, jae een groote menichte vluchte met vliegende vaendels uijt haer leger;

---

1 مردهيك Mardahcjka. Vrijlieden.

Alle de naerderinge, die meer dan op thien plaetsen begost was, wierdt geraseert ende verbrandt, gelijck mede de scheutvrije huijsen op de reuier bij de reduijt gebouwt. d' Heer sij van deese victorije gelooft! wij houden seecker te weeten, datter tot desen dach wel 12 à 1300 vijanden doot gebleven sijn, de geuangen seggen 2 à 3000; van onse sijde 12 Nederlanders met weijnich Chinesen ende Mardijckers. Door seeckere geuangenen hebben verstaen dat dit leger van den Mataram op haer eerste aencomste sterck is geweest 8 à 9 à 10 duijsent mannen, daer onder een à twee duijsent dragers (hier van sijn te lande gecomen 4800, ende te water 3500, ende d'ander 4800 welcke in de reuiere Maronde landen), ende dat desen tocht op voorgeuen ende versoeck van den Tommagon BOURACXA bij der handt genoomen is, dat hij door sijn volck op Battavia handelende, die de veroueringe licht achten, hem bedrogen is ende de Mataram mede geabuseert heeft; welck sijn leuen costen sal, soo wederom comt, alsoo den Mataram vast toegeseijdt heeft Battauia te leueren. Blijckt dat de schoone occasie, die de handelaers tot Battauia gesien hebben, den vijandt aengelockt heeft dese tocht met soo cleijne macht te doen. 't Ordinarije garnisoen en is niet meer dan 300 coppen sterck geweest, de burgers ten hoochsten 300 coppen sterck, welck de vijandt van d' Engelsen ende andere wel vernoomen hebben. Het fort was niet geslooten dan de punt Diamant alleen; ouer de wallen ende de twee see-bolwercken (die maer begost waeren) conde men in 't fordt loopen. De stadt was rontsom open; de graft ende wallen aen de oostsijde van de stadt wesende conden de vijandt niet verhinderen, swemmende bij nacht met haer piecken door 't waeter ende loopende over de wal. De Chinesen en Mardijckers achten sij niet, alsoo de couragie niet hebben om haer te defenderen.

Hadden voorsch. prauwen een dach mogen leggen tusschen 't fort ende de stadt, gelijck als een gebruijck is geweest, totdat het volck te lande mede bij de wercken waren gecomen, ende dat dan d'eene op 't Casteel, ende d' ander op de stadt (gelijck haer desseijn schijnt geweest te sijn) aengevallen hadden, een groote moordt soude gedaen ende Battavia soude perijckel geloopen hebben; maer door de buijtenwacht sijn die van de prauwen genootsaeckt geworden haer aenslach een dach te verhaesten. Soo dese buijtenwacht 't volck van de prauwen niet in de wech waeren geweest ende alarm gemaeckt hadden, de vijanden souden met alle man in 't fort geloo-

pen, groote moordt bedreuen ende heur, nae geoordeelt wordt, meester van 't fort (wtgesondert de punt Dijamandt) gemaeckt hebben. Gelooft sij Godt dat soo quaden desseijn dusverre misluckt is; de Heere wil Battavia voorder bewaren!

Nadat den vijandt den 22sten Septr., gelijck vooren geseijt is, wt alle de gedaene aprochen weder in sijn leger hadde gedreuen, met verlies van niet min dan 300 van de sijnen op dien dach alleen, ontviel haer de moed vrij veel, hielden haer seer stille ende sagen 't gewach van volck in haer leger merckelijck verminderen; daer op van drie besondere gevangens verstaende, dat 't meerendeel van des vijandts leger in voorgaende rescontre gebleuen, gestoruen ende verloopen was, ende de resterende ten hoochsten, met de ruijters, niet meer dan 3 à 4000 sterck waren, daervan veele herwaerts ende derwaerts in 't bos liepen, omme haer cost te soecken; resolveerden wij te onderstaen off de vijandt wt sijn leger, 't welck aen d' oostsijde van de stadt in twee quartieren lach, souden connen slaen. Tot desen eijnde brochten in 't velt, den 21sten October, onder 't gebiet van d' Hr. JACQUES LE FEBRE als Veltouerste:

24	Ruijters	24
6	Comps. soldaten, ijder à 70 coppen	420
3	do. burgers	210
3	do. Japanders ende Mardijckers	210
260	Van de Comp. lijffeigens tot pioniers	260
700	Gewapende Chinesen ende omtrent	
800	Bijloopers	1500
42	Boschieters ende bootsgesellen met vierwerck	42
200	Bijloopers van borgers slauen	200
	Coppen	2866

Terwijl dit volck buijten de stadt in 't velt wiert gebracht, sijn twee geslooten champans ende 7 schuijten ende booten, daerop 150 bootsgesellen waeren, des vijanden leger genadert, ende terwijle sonder ophouden geweldich tegen malcanderen schooten, is 't ander quartier door d' avant-guarde, sijnde twee compagnien soldaten ende een compe borgers, met noch een andere troepe van drie compe Japanders ende Mardijckers, geweldich aengetast,

vermeestert ende de vijanden daer wt gedreven. 't Vendel van de Japanders was eerst op des vijants werck. De Chinesen was mede belast aen te vallen, maer lieten 't na ende bleuen in ordre staen. De voorschr. avant-guarde voorder naer 't tweede quartier, daer de Veltouerste Tommagon BOURACXA lach, marcherende, wiert de gewapende Chinesen andermael belast aen te trecken. Soo haest deese ordre bequamen liepen met sulcke fuijrie soo treffelijck aen, dat het wonder om te sien was, ende terwijl de avant-guarde van achteren in des vijants leger trock ende haer hant tegen hant deden wijcken, braecken de Chinesen aen d' ander sijde door des vijants werck, clommen daerop, staken 't in brandt ende dreuen de vijanden, zoo wel als d' onse op d' andere sijde deden, in de vlucht, in voeghen dat door Godts genade t' eenemael meester van des vijants legerplaets wierden ende haer oock 't velt deden ruijmen; de Heere sij daervan gelooft! 't Houtwerck wiert in brandt gesteecken ende door 't vier meest geconsumeert, maer de aerde mosten door de hitte van 't vier ongeslecht blijven. Veele van d'onse meenden dat de vijant wt sijn legerplaets soude vluchten, soo haest de voorschr. troupen souden sien aencoomen, maer beuonden anders. Bleuen soo lange in haer geslooten werck, tot dat d' onse daermede binnen liepen ende haer met enckel gewelt daer wtdreuen ende wtbanden; in dese rescontre sijn omtrent hondert mannen van den vijandt op de plaetse ende de riviere doot gebleven, daer onder den Tommagon BOURACXA, Ouerste, met sijn oudste soon; van onse sijde hadden vijff dooden, 3 Nederl. ende 2 Japanders, ende 50 gequeste, daer onder 26 Nederlanders.

De volgende nacht sonden omtrent 50 stucx cleijn vaertuijch, te weeten 30 van d' onse ende 20 stux Chinese prauwen, naer de riviere van Maronde omme des vijants vaertuijch aldaer leggende (nae van eenige gevangenen hadden verstaen) te vernielen. De Chinesen keerden 's anderdaegs wederom eer des vijants vaertuijch vernamen. D'onse met eenige borgers ende Mardijckers, sterck sijnde omtrendt 400 coppen, voeren voordt ende vonden omtrent 80 tingans ende 2 goraps, waervan 36 tingans in Battavia brachten ende d'andere verbranden, in voegen dat van de vijanden van 200 stucx vaertuijch, daermede 't volck te waeter herwaerts gecomen is, hondert en vijfftich hebben gemaect.

Den 23sten Oct., maendach, eer de voorschr. prauwen die men sach co-

men, noch binnen waeren, sonden buijten de stadt in 't velt 7 comp^{e}., te weten 4 comp^{e}. soldaten ende borgers, een comp^{e}. van 36 Japanders, ende een comp^{e}. Mardijkers, tot bescherming van omtrent 4 à 500 Chinesen, 150 lijffeigenen van de Comp^{e}. ende eenighe onser timmerluijden, welcke seeckere boomen, naest de reduijt Hollandia staende, souden afhacken ende d' aerde van de trencheen des vijants ingenomen leger slechten; in 't velt comende vernaemen hoe de vijand weder haer in de thuijnen versamelt ende de wech met cocosboomen toegeset hadden. Hierop resolueerden d' onse bij haer selven, sonder ons daervan te verwittigen, de vijandt daer van daen te verdrijven. Trocken met de 7 comp^{s}. in twee troupen verdeijlt derwaerts, de Chinesen achterlaetende, alsoo niet begeerden meede te gaen, seggende dat se geen geweer hadden ende niet gecomen waeren om te vechten, maer om te wercken. Nae harde wederstand dreuen den vijant wt sijn nieuwe legerplaets ende deden d' opgesette cocosboomen door de comp^{e}. lijffeigenen nederwerpen. Ondertusschen versamelde de vijant al haer macht bijeen, sterck omtrent 3 à 4000 coppen, nae eenighe oordeelen, doch andere beelden haer in datter wel 10 à 20 ن waeren met 2 à 300 paerden, ende nieu secours bij den vijandt gecomen moest sijn, welck grootte schrick onder d' onse, die veel haer cruijt verschooten hadden, veroorsaeckte. In 't afftrecken liepen de slauen met haer pas deur, d' arriere-guarde keerde door onervaerentheijt met een vier trommelslach ende harde pas. Hierop trocken de vijanden in een halue maen met groote menichte aen. In 't eerste wierden van d'avant-guarde, die in 't afftrecken d'arriere-garde was geworden, met ordre gestut, doch alsoo deese ordre moesten breecken in 't passeren van een dam aen 't slootjen bij de thuijn van SPECX, ende dat ondertusschen d' ander troupe haer begaf, sonder eenighe reden ofte noodt haer geweer wechwerpende, soeckende hun in de twee champans op de reuier leggende te salueren; trocken mede, gelijck d'andere, met disordre op de vlucht, meest alle sonder geweer seer schandelijck doorloopende, tot dat de vijanden door 't groff geschut van de champans ende de stadt getreft werdende, van selue bleven staen. Soo cloecke hadden geweest ende met groote troupen inval hadden gedaen, qualijck een van d' onse soude er affgecomen hebben ende tot in de stadt, ja verder, hadden sonder wederstant connen gaen, alsoo niet een gesont soldaet in 't fordt was, ende

't volck van de prauwen noch niet binnen gecomen waeren. Onse ruijters droegen haer oock seer qualijck, liepen 't voetvolck onder de voeten. In dese rescontre ende disordre wierden van de onse dootgesmeten ende in de rivier verdroncken 56 soldaten, en 4 borgers; daer en bouen waeren 20 gequesten voor de disordre binnengebracht, 140 soldaten ende borgers keerden weder sonder geweer, soodat de vijandt 200 stucx musquetten, piecken, harnassen ende andersints van d' onse becomen heeft, doch niet minder dan 1 à 200 sijner van de haere gebleven. Dit ongeval heeft vrij wat veele van de onse verslagen; d' Almogende behoede ons voor meerder ongeval ende wil ons met sijn heijlige segen helpen! 't affhacken van de boomen ende 't werck dat voorgenoomen hadden is door deese disordre naergebleuen, ende de vijandt heeft datelijcken weder aengeuanghen de wech bij de thuijn van SPECX, sijnde omtrent een halff mijl van 't fort, met d' affgeworpen cocosboomen te sluijten ende sijn leger aldaer weder op nieus neder te slaen; 't sedert is tusschen ons ende des Matarams leger niet sonders gepasseert. Hebben seeckerlijck vernoomen, dat doen wij den 21sten Oct. 't leger van Tommagon BOURACXA opsloegen ende wt 't velt dreuen, aldaer denselven Tommagon Veltouerste met 2 soonen doot bleeff, ende dat s' anderdaechs den 22sten van den Mataram bij de gevluchte aenquam een nieu leger, d' eene seijt met omtrent 5000, ende d' ander met 15000 coppen, met veel paerden, onder 3 hoofden, te weten Tommagon SERALUGAGUE 10,000, QUAY DEPATY APUS ANTAen QUAY DEPATY MADURA RADJA met 5000 mannen. Dit nieu leger heeft hun in twee verdeelt, 't eene deel is gelegen aen d' oostsijde van de stadt, van waer elck sijn naerdering doet ende hun altemets in slachordeninghe breet vertoonen. Op de naderinghe bij die van 't suijtwesten gedaen, sijn genootsaeckt geworden, volgens advijs van de crijgsraden, de boomen van de thuijn van den Predicant DANCKAERT ende Capiteijn HENDRIC KLIEUENS af te houwen, ende soo haest de boomen van DANCKAERT den 5den deser geslecht waren, verliet de vijandt d' aproche, welke onder schoot van de reduijt Selandt gedaen hadden, soo dat het schijnt haer voornemen was onder en tusschen deese boomen te legeren; sedert is 't gansche leger van 't suijtwesten, den 15den deser, in ordre de voorschr. reduijt Selandt genadert (terwijl 't leger aen d' oostsijde mede aprocheerde), doch hebben haer buijten schoots weder gelegert; 't schijnt dat se voor hebben ons te verduren.

Van Bantam sijn hier twee persoonen met fruijten aengecomen, waardoor verstàen, dat van den Coninck aldaer gesonden sijn omme te vernemen hoe 't met Battavia gaet, seggende dat de Coninck ende grooten haer verheugen dat de Mataram soo grooten wederstant vint ende soo veel volck afgeslagen is; dat genegen soude wesen haer met ons, soo te Battauia wel gaet, te vereenigen, maar soo wij tegen den Mataram niet bestaen connen, dat dan sullen sien haer met den Mataram te verdragen.

Gelijck vooren geseijt, is dit leger den 21sten October anno 1628 opgeslagen; verdreven ende verstrooijt sijnde, quam hier 's anderdachs aen 't ander leger van 20,000 mannen onder 't gebiet van den Tommagon SERALUGAGUE, met veel van des Matarams adel. Toen ons volck, sonder onse ordre ende kennisse, den 23sten Oct. de vijanden, die haer op nieuw verthoonden ende versterckten, seer moedich aentaste, ende haer andermael wt haer versterckinghe dreuen, wierdt al vermoed om de groote menichte van menschen, datter nieuwe macht moest gecomen wesen, maer ten dien tijde hadde daervan geen kennisse. Dese Tommagon SERALUGA is van de Mataram gesonden, met dier meninghe, dat Battavia ongetwijfeld op sijn aencomste door de Tommagon BOURACXA vermeestert vinden soude. In desen gevalle hadde de Mataram hem belast de costelijcke waren, die licht verduijstert costen werden, als te weten, 't gelt, de catoenen cleeden, laken en amphioen, van BOURACXA over te nemen ende in alle verseeckertheijt bij sijn Maj^{t}. in de stadt Mataram te brengen; maer bijaldien Battauia niet verouert was, dat dan den Tommagon BOURACXA met seckere andere edelen, die hij bij hem hadde, dringen soude Battauia met gewelt in te nemen, ofte haer doot te vechten, ende soo in 't gebreck bleuen, dat haer selfs doot smijten souden. De Mataram hadde mede belast alle de Nederlanders te doen dooden ende niemant te sparen. Dese Tommagon SERALUGAGUE voor Battauia comende ende vernemende dat Tommagon BOURACXA selfs met sijn adel en geheel veel volckx doot gebleuen waren, was seer perplex, sloech op sijn borst ende seijde: wat sal ick den Mataram, mijnen Heere, mede brengen! Eerst legerde hij met al sijn macht aen d' oostsijde van de stadt, omtrent de thuijn van SPECX. Daernae sont een quartier aen de westsijde, een groote verthooninge rontsomme doende. Van beijde sijden wierdt de stadt tot binnen scheuts geaprocheerdt, insonderheijdt aen d' oostsijde, daer 't leger van

BOURACXA gelegen hadde; maer siende geen aparentie omme met gewelt voordeel te doen, resolueerde voorschr. Tommagon t' onderstaen off die reuier van de stadt soude connen verleijden, omme ons de plaets door gebreck van water te doen verlaeten. Tot dese eijnde heeft, omtrent eene mijle te lantwaert bouen de stadt, dartich dagen lanck 1000 mannen daegs doen grauen; maer siende hoe weijnich voorderde ende dat ondertusschen sijn eijgen volck van honger ende gebreck vergingh, wiert genootsaeckt dit werck naer te laten ende van Battauia te vertrecken, vreesende dat mede, gelijk 't leger van BOURACXA, verslagen ende verdreven soude worden.

Twee edelluijden QUAY DEPATY MADURA RADJA, QUAY DEPATY APUSANTA, gebroederen, welcke in grootsten aensien naest de Mataram geweest sijn ende belast was met dese tocht genade te verdienen, onderleijden de reduijt Hollandia met rammen aen te tasten, gelijck BOURACXA te vooren mede hadde gedaen. Den 27sten Novemb. quamen bij de reduijt in de affgesneden stadt met omtrent 100 man, ende de volgende nacht, den 28sten, met omtrent 300 mannen; maer alsoo ontdeckt ende eenige geschooten wierden, liepen door, haer voornemen naelaetende. Hierop heeft den Tommagon SERALUGAGUE, Velt-ouerse, dese twee edelluijden met haer volck doen binden ende bij forme van justitie, volgens d' ordre van de Mataram, doen dooden, omdat Battauia niet ouerwonnen, noch haer niet doot gevochten en hadden. Eenige weijnighe sijn 't hooft affgeslagen ende d' ander al te samen met piecken ofte ponjaerden doorsteecken. Naedat dit primo December gedaen was, is voorgeschr. Tommagon SERALUGA den 3den d°. met 't resteerende leger van Battavia vertrocken, de doode lichamen tot een spectackel van sijn wreede executie bouen de aerde latende. Hadden wij selffs de lichamen niet gesien, souden 't niet wel connen gelouen: 744 doode lichamen sijn daer bijeen van d' onse getelt.

Men seijt, ende wordt voor seecker gehouden, dat van de 30,000 mannen, die voor Battauia geweest sijn, niet meer dan omtrent 10,000 wedergekeerd souden wesen. In 't landt van de Mataram gaet de spraecke dat er niet meer dan 3 à 400, andere seggen 3 à 4000 gekeerd souden sijn, maer dit is qualijck geloofelijck; doch seecker is 't, dat seer veele van hongher ende ongemack vergaen ende de regeringe van den Mataram ontloopen sijn. Toen 't leger van BOURACXA opgeslagen wierdt, liepen die van Soe-

madangh en Oeker (welcke de twee naeste gebuijrsteeden van Battavia sijn, in 't geberchte gelegen) dadelijck voor 't geheel deur, ontbooden haer resteerende volck met vrou ende kinderen, verlieten haere woonplaetse ende hebben haer in seecker geberchte achter 't landt van Bantam begeven, om de heerschappij van den Mataram t' ontgaen, alsoo vreesden dat haer doot souden moeten vechten, ofte dat selfs van den Mataram dootgeschooten souden worden.

Naederhandt hebben verstaen dat de Mataram voorschr. Tommagon SERALUGAGUE, sijnen Velt-overste, met veel edelen mede heeft gedoot; d' edelluijden, omdat geen victorije hebben, ende den Velt-ouerste omdat de voornoemde Orankaijs, QUAY DEPATY MADURA ende QUAY DEPATY APUSANTA, gedoot heeft, seggende dat hij belast hadde die te sparen ende haer volck te dooden: daer mede het schijnt dat de Mataram hem soekt te ontschuldigen.

VERHAEL VAN DE 2de BELEGERINGHE DER STADT BATTAUIJA, IN 'T CONINGRIJCK VAN JACCATRA, A°. 1629.

Den 16^{den} April 1629 quam hier van Tagael eenen WARGA met 6 prauwen, hebbende wt de reuier van Carwang [1] om vrijgeleijde gesonden, met brieven van sijn H^{r}. den Tommagon aen den H^{r}. Generael, daerbij ons wt den naem van den Mataram vreede deede aenbieden, versoukende dat des Matarams onderdaenen als voor deesen vrij ende ongemollesteert te Battauia mochten comen handelen. Sijn Heer den Mataram excuserende, dat door den Tommagon BOURACXA was geabuseert ende deese vijandelijcke attentaten bij der hant genomen hadde in revengie van seeckere sijn Ambassadeurs, welcke de H^{r}. CARPENTIER voor sijn vertreck pas hadde verleent om ouer Atchijn naer Mecca te reijsen, die, soo den Tommagon voorgaf, door den H^{r}. Generael COEN op haer wedercomste alhier omgebracht ende gedoot waeren; maer naerder kennisse van saecken bekomen hebbende, versocht dat men 't gepasseerde niet meer wilde gedencken, ende WARGA sprack deese

---

[1] Krawang.

woorden ter presentie van den Ambassadeur van Ligoor, den Nachoda van des Conincx van Sijams joncq ende de hoofden van de Chinesen: *Radja Mataram Minta Ampon* [1].

Op gemeld versouck wiert goet gevonden, als pr. resolutie van 25 April naederhandt blijckt, bij provisije toe te staen: dat de handelaers als vooren onbeschroomt mochten comen negotijeren, souden wel getracteert ende ongemollesteert .weeder vertrecken. Daer mede is voorschr. WARGA gants wel gecontenteert nae Tagael vertrocken, seggende dat sijnen Hr. den Tommagon was in plaets van BOURACXA Admirael van des Matarams zeestranden gemaeckt, soude beeter correspondentie met ons houden ende alle cooplnijden verwittigen dat vrijelijck naer Battauia mochten comen haer profijt soucken.

Aen d' wtcomste ende gevolch van saecken hebben vernomen, waertoe deese haer besendinge heeft gestrect, namentlijcken, opdat, onder 't protext van vreede, om van ons niet verhindert te worden, groote partij rijst ende padij souden amasseren, deselve provisije te water in Pamanucan ende Carwangh mogen brengen, om alsoo 't leger, dat den Mataram prepareerde tegens Battavia, van daer te victalijeren, sijnde daervan de cargo aen gemelden Tommagon van Tagael bevoolen. Naer WARGA's vertreck verscheenen soo nu als dan eenighe geapposteerde prauwen, doch konden haer desseijn soo secreet niet houden, of vernamen sekerlijck, soo wt Chinesen als die van Bantam, dat de Mattaran sekerlijck te velde soude comen; off het op Battauia, Bantam of wel op de afgeweekene Oecker ende die van Soemadangh gelden soude, bleef onseecker.

Omme naer tijdinghe te vernemen wat langs de custe ende in des vijants havenen passeerde, vonden 't goet, als pr. resolutie van den 5 ende de instructie van den 6den Junij blijckt, de *Heusden* ende *Taijouan* tot voor Japara te senden; met ordre scherpelijck te vernemen, of in eenige plaetsen versamelinghe van rijst ende padij gedaen wierde, ende bijaldien een merckelijck getal prauwen quamen te bejegenen, dat deselue d°. souden soucken te ruwineeren, daervan den last aen schipper FRANS LONCQUEN ende

---

[1] رادج متارم منت امفن *Radja Mataram minta ampon*, d. i. de Vorst van Mataram verzoekt vergiffenis.

den Ondercoopman DOET MEN UIJT [?] bevolen wiert. Sonder eenighe rescontre sijn deese jachten voor Tagael geloopen, alwaer voorn. Coopman op de vriendelijcke noodiginge van den Tommagon aen landt ginck. Interim dat daer ter reede lagen, waren meer dan 100 prauwen met padij van de Oost aldaer gearriveert, ende in Tagael was alreede veel in voorraet; alle 't welck d' onsen met goede oogen aensaegen. Den Tommagon gevraecht sijnde wat met sulcken groote partij padij voorhadde, gaf ten antwoort, dat hij die wilde doen stooten ende naer Battavia voeren. Dit naemen d' onsen aen ende gingen haer cours naer Japara, doch lieten ons met seecker vaertuijch dat herwaerts ginck, 't geene in Tagael gesien hadden, weeten.

Ondertusschen den 20sten Junij verscheen alhier WARGA met 13 prauwen, geladen met een partij rijst ende andere .... dentie, wiens comste al eenige dagen verwacht hadden. Op de seeckerheijt die hadden van des Mattarams toerustinge, item de versamelinge van Tagael ende de provisije van d°. plaets ende voornamelijck dat ons van seekere Javanen, die met WARGA's prauwen quamen ende voor deesen bij den ontfanger CORNELIS VAN MASEYCK gewoont hadden, nader openinge gedaen wiert, vonden goet WARGA met al sijn geselschap in verseeckeringe te nemen, om volcomen kennisse van saeken te crijgen, als naerder bij resolutie gesien can worden.

WARGA ende sijn gantse geselschap met behendicheijt in verseeckeringe genomen sijnde, wiert den 24sten Junij geëxamineert. Vermerckende dat alreede eenige lucht ende waere kennisse van des Matarams voorneemen hadden, resolueerde van alles de rechte waerheijt (op hoope van genaede te verweruen) te seggen en te verclaeren, seggende, expresselijck van sijnen Hr. den Tommagon gesonden te sijn om de gelegenheijt van Battavia te bespien ende ons te abuseren; dat de spijscamer in Tagael was; dat den Mataram vastelijck beslooten hadde naer Battavia te comen met sijn gantse macht; dat sijn geschut ende ammunitie van oorloge alrede een maent geleden wt de stadt Mataram na Pacolone [1] vertrocken was, ende dat het gantse leger omtrent 3 weecken nae deese verclaringe stont te volgen, 't welck gevoechlijck voor Battavia (in een maendt) conde weesen; dat over 't voorschr. leger sal commanderen QUAY DEPATY in Immina ende QUAY DEPATY in

[1] Pekalongan.

Poeger, beijde ooms van den Coninck Mataram, neffens QUAY DEPATY in Probaija, neef van denselven Mataram; hoe sterck van volck het leger soude wesen, wat geschut ende amunitie van oorlogh ende 't incorpereren, met veel andere particulariteijten.

Seeckerlijck g' informeert sijnde dat de Mataram sijn leger voorgenomen hadde van rijst ende padij te water, door de rivier van Pamanucan ende Carwang, te provideren, wiert goedgevonden bij alle mogelijcke middelen te beletten, ons verseckerende, soo den toevoer te water conden afsnijden, dat 't geheel desseijn wellicht vruchteloos soude wtvallen, waerover den Commandeur BLOCK MAERTSZ., met de jachten *Cleijn Armuijden*, *de Kemphaen* ende *Cleijn Hoopijen*, wt cruijsen langs de cust van Java sonden, hem in consideratie gevende, bijaldien de jachten *Cleijn Heusden* en *Taijouan* quam te rescontreren ende nader kennisse van Tagaels gelegentheijt verstonden, ende dat 't selve met sijn bijhebbende macht buijten evidenten perijckel geraden was aan te tasten, om de padij te ruineren, mocht voortgaen.

Interim waren doende om ons tegen de comste van den Mataram met alle noodige preparaten te versien, om wel op ons voordeel te wesen. Alle reduijten ende wachtplaetsen wierden naer gelegentheijt versterckt en tegen 't geschut ende schietgeweer versien; met 5 nieuwe reduijten ofte houten wambuijsen, van heele clapperboomen opgeset, wierde de stadt versterckt, tusschen de reduijt Hollandija ende Gelderlant, met de reduijt de Sterre, ende de punt Utrecht wiert vergroot ende versien met 2 halve cartouwen; de andere 4 wierden aen de suijtwestsijde begrepen van de stadt, namentlijcken, Vijanen tusschen Seelant ende Brabant, omtrent midden in des Predicant DANCKAERTS thuijn, op de cant van de cleijne dwars-riuier, Bommel, Weesp ende Buren, tusschen het reduijt Seelant en het huis van den Generalen ontfanger, een roede of twee van de oude stadts grachten; dese reduijten waren noch qualijck voltrocken als 't volck van den Mataram verscheen; de Chinesen besorgden de clapperboomen ende bij 't volck van de schepen wierden die opgericht; de pannen dacken becostichde de Comp^{e}.; grooten dienst hebben deese wambuijsen gedaen ende een groote versekeringe voor 't beestijael van de Comp^{e}. ende borgerij gegeuen.

Den 16^{den} Julij arriveerde van de Oost de *Cleijne Hoope*, daer mede ons den Commandeur BLOCK advijseerde 't geluckigh succes den 11^{den} d^{o}. op

Tagael becomen, alwaer omtrent 5 uren gelandet was geweest, 200 prauwen ende 400 huijsen verbrant ende een padij-berch, lanck 12 ende breet 4 roeden, geheel verdistrueert. Gants geluckig ende sonder een man te verliezen (alhoewel de Javanen haer in 't eerste wat in tegenweer stelden) is dat exploijt verricht. Deesen tocht ende onse cruijsende jachten maeckten soo groote alteratie langs de cust, dat sich niet een prau durfde vertoonen.

Den 20sten ditto vertrock den president WAGENSVELT met den *Salm* nae de Oost, om den Commandeur BLOCK te vervangen. d°. WAGENSVELT is mede omtrent Seribon [1] gelandet ende heeft een seker dorp, Gabang genoemt, afgeloopen, verbrant ende wel soo groote quantiteijt padij verbrant ende gernwineert, als den Commandeur BLOCK in Tagael hadde gedaen. Dit alles niettegenstaende en dat de principaelste revieren van Carwang tot Cheribon beseth hielden, heeft den Mattaram van sijn deseijn niet connen divertteren, maer sijn gantse macht nae Battauia gesonden. Wij hielden gestadich volck in 't velt om den vijant te ontdecken, die den 21sten Augustij, 3 à 4 mijlen de revier op, de voorloopers bejegende, die hun met de vlucht salveerden, een man achterlatende.

Van die van Bantam waren 2 à 3 dagen te vooren verwitticht, dat de reuier van Carwang gepasseert waren. Wij hadden oock een Oranbaij ofte schepprau met volck derwaerts gesonden, die ons rapporteerden dat 't volck van den Mataram gesien hadden, met meer andere waerschijnlijcke teijckens, van de doode buffels, als andersints, van de revier afcomende, dat secker was dat 't leger ouer de revier passeerde.

Den 22sten Augusto wiert den vijant omtrent de stadt vernomen, ende vertoonden hem omtrent Dircxlant 40 ruijters, die onderstonden Comps. beessten van de stadt aftesnijden, dat haer door onse ruijterij en de oppassers beleth wiert, ende quamen af tot in de voorstadt. Ons paerdevolck bleef noch op des Heeren wech houdende; daerop den vijant quam afsacken tot omtrent de thuijn van de Heer SPECX, sonder ander rescontre voor dien dach.

Tot ultimo d°. wiert weijnich gewach van den vijandt omtrent de stadt vernomen, als wanneer haer te voet ende te paerde, met veel vlaggen ende vaendels, oock eenighe oliphanten, met eene groote vertooninghe in 't oost,

---

[1] Cheribon.

suijt ende westen van de stadt, verre buijten canonscheut vertoonden ende geen quartier hebbende, haer leger daer neder gestelt ofte geslagen hebben.

Ondertusschen quamen noch eenighe slauen ende Chinesen binnen, daervan eenighe bij den vijant gevangen geweest waren ende ontloopen, rapporteerden van een groot getal menschen, paerden, carren etc., maer dat den rijst begon te manqueren. Een secker Chinees in Ankée van de Javanen gevangen sijnde in 't leger aen de oostsijde, wierdt aldaer de handen, lippen, neus ende ooren afgesneden ende alsoo gelargert naer de stadt gegesonden; is binnen gecomen ende in 't corte weederom geneesen; 't was een vreemt spectakel, vreemt om aen te sien. Denselfden dach sonden de rivier af op een vlotijen, een Chinees die gedoot hadden ende van lit tot lit ontleet ende weder met rottangen aen den anderen gehecht; presumeerden dat dit deeden om de Chinesen en d'onsen een schrick aen te jaegen, dat ter contrarij de Chineesen verbitterde. Tot den 4^den^ September heeft hem den vijant sonder moueren gehouden, preparatije tot naerderinghen doende, daer van de materijalen wat verder ende moeijelijcker te haelen waren, als wel 't jaer te voren.

Den 4de ende den 5de ditto sijn met het geheele leger genadert en tot omtrent binnen scheut van 't geschut gecomen. Weijnich schietgeweer ende grof geschut hebben van den vijant vernomen. Wt eenighe gevangenen, die so nu als dan wierden binnen gebracht, hebben verstaen dat 't leger gebreck aen rijst hadde, met cleijn apparentie van secours, ten aensien dat onse jachten op de cust den toevoer beletten; t' sedert dat van Carwang na Battauia gecomen waren, hadde 't meeste paerdevolck van 't leger geen rijst gegeten; daerouer veel begonnen te verloopen; het geschut conde mede niet wel voort, de buffels waren af ende veel gestoruen.

Den 7^den^ waeren met een trenchée doende van houtwerck ende aerde opgeworpen, tot op 't pleijn aen de cruijtmolen gecomen, daer soo nu als dan met roers wtschooten ende quetsten 2 à 4 man in de champan, die de wacht op de reuier hadde en wat opgecort was. De vijant deed al sijn wercken bij nacht; des daegs sach men weijnich gewoel: 't schijnt dat haer materijalen prepareerden, daer des nachts met grooten ijver meede aprocheerden ende arbeijden, die van ons canon ende musquets niet verschoont wierden.

Den 8° 's morgens wierden den vijant gewaer, hoe dat, met een trenchée

aen d'ouer sijde van de reuier, de reduijt Hollandija tot binnenscheuts van een pistool was genadert, latende sijn groot leger soo veel achter, dat met geen schietgeweer conde geaffondeert worden. Deesen achtermiddach lieten een wtval doen, ende marcheerden ouer de reuier ontrent 100 soldaten met eenighe Mardijckers onder 't faueur van des reduijts geschut, ende omtrent 200 musquettiers; den vijant wiert daer wtgeslagen met verlies van 15 ofte 20 dooden van de haere; 't werck wiert in 't gesicht van 't geheel leger geslecht sonder verlies van ons volck; 2 à 3 toekijckers wierden gequetst van de vervlogen coegels; ouer 't suijdtquartier van den vijant commandeerde QUAY DEPATY MADYOM, geassisteert met DEPATY POEGAR ende SINGYAP.

Den 9den, 10den ende 11den heeft den vijant sterck gewerckt, soodat de geheele nachten wt onse buijtenwercken wiert geschooten, dat wel dapper; euenwel sijn echter tot binnen scheuts van musquets aen de reduijt Bommel ende Weesp (leggende aen de westsijde) gecomen, van gelijcken in 't suijden tegens Hollandija; tegens de Sterre meende een werck tot op de grachtcant te brengen, maer wiert met schieten afgedreuen, soo dat van des vijants materijalen des morgens wiert binnen gebracht; naderhant is hij met een galderij nae de reduijt gevlogen, ende de punt Wtrecht mede seer na gecomen, sich met menichte van houtwerck seer versterckende.

Den 12den des nachts onderstonden 200 man de reduijt Bommel te bestormen; 8 à 10 mannen waren aen 't climmen, maer wierden haest afgeslagen met verlies van eenighe van de haeren.

Den 14den ende 15den sach men carren van de oost- in 't west-leger comen, daer van eenighe getrocken wierden met 12 ende 18 buffels; quamen door 't Comps. rijstvelt. Men presumeert dat geschut op hadden. Den vijant werckte op deesen tijt sterck, prepareerde eenighe batterijen ende quam tot onder de reduijten Bommel, Weesp, Hollandija, de Sterre ende de punt Wtrecht; Seelandija ende Buijren wierden niet gemoeijt.

Den 17den, nadat den Hr. Generael COEN persoonlijck de ronde ende des vijants wercken hadde besichticht, deselve omtrent Bommel ende Weesp in soodanige gestaltenisse vindende, dat, soo daer niet tegen wiert gedaen, den vijant apparent deselven afsneijden ende ons ontbloot maecken souden, wiert goet geuonden gemelt werck aen te tasten ende in den brant te steecken. Omtrent 350 man wierden bedecktelijck in de reduijten gebracht. Des achter-

noens, als de seewindt begon te waijen, sijn wt ijder reduijt wtgevallen 25 a 30 bootsgesellen met branders, die gesecondeert wierden met 60 cloecke soldaten, 30 Japanders ende Mardijckers; daerop dat de Chinesen oock aenquamen marcheren. Den vijant hield sterck tegen, maer wiert met gewelt van schieten ende werpen van granaden gedwongen te retireeren. De wercken geraecten in den brant, den vijant hielt in sijn groot werck stil, daerop niet geattenteert wiert; veel piecken, crissen ende een metalen bas wiert aldaer verouert. Men verstaet dat den vijant verloor tusschen de 2 a 300 man, die van Bantam rapporteerden wel van 500 dooden; wij cregen daer, soo Nederlanders, Chinesen, Japanders ende Mardijckers, in de 30 gequetsten, maer geene presente dooden: van dese gequetste sijn geen 4 man overleeden.

Soo haest d'onsen retireerden ende den wint wat tijdelijcker afnam als ordinaris, quam den vijant wt, doende alle debuoir om den brant te blusschen en sijn dooden te bergen; cregen 't vier wt, niettegenstaende daer dapper op gecharcheert wiert, soo dat den brant tegen ouer Bommel weijnich schade hadde gedaen; bij Weesp was veel houtwerck verbrant ende duerde tot den auont, als doen een grooten regen ophanden quam, die alles wtbluste.

Den 19den en 20sten wiert weder des nachts sterck aen de wercken gearbeijt ende 2 battarijen gemaeckt, soo dat wij presumeerden dat 't geschut voornamen te planten; toen wiert de Capitein van 't fordt, ADRIJAEN TEUNISSEN, comende van de reduijt Weesp, gaende naer Bommel, met een roerscogel door sijn been geschooten.

Den 20sten heeft den vijant den eersten scheut met grof geschut geschoten, wt sijn batterije om de oost tegen de reduijt Hollandija, met een ijser van 5 ℔, sijnde een maent na dato dat voor Battavia aenquamen. Naederhandt heeft, soo aen de suijtwest als oost, met 9 à 10 stucken beginnen te schieten, daer onder 4 à 5 stucken van 24 ℔ ijser ende de reste van 5 a 6 ℔, met noch eenighe meer van 1 à 2 ℔. Verscheiden maelen is de reduijt Hollandia getroffen ende de cappe schadeloos gemaeckt, al sonder verlies van volck. Die van de suijtcant hadden 't op de champans versien, die differente maelen met cogels van 24 ℔, soo van ijser als loot, de champans doorboorden, en quetsten met een ijseren cogel, die naderhant in 't casteel wert gebracht, 4 man ende een doode. 't Was een wonder om te

sien, hoe dat haer geschut bewaert hadden ende wel met hout bebolwerckt, dat met schieten niet licht conde beschadicht worden. Om de oost hadden 2 a 3 swaere stucken met eenighe lighte, daermee, bij wijlen sonder volck te quetsen, schooten ouer 't pleijn van 't casteel. Ouer 't casteel vlogen bij wijlen eenige cogels van loot, sijnde *binnen hol met aerde gevult.* Over de brugge van 't casteel wiert mede bij wijlen met bascogels geschooten, al van loot. Het huijs van den Generael-ontfanger wiert 2 mael getroffen, daer van d' eene cogel in 't packhuijs een touw beschadichde. De reduijten sijn mede geraeckt geweest. Schooten reedelijck doel. De halve cartouwen voor deesen aen den Mataram geschonken, sijn voor Battauia tegens ons geweest: een treffelijcke erkentenisse! Dagelijcx wierden geuangenen binnengebracht, gants mager ende machteloos van honger; rapporteerden datter geen cost meer en was, en dat niet langer conden harden; 't volck stierf en verliepen bij menichten.

Den 29sten des nachts bestonden de Jauanen de reduijt Weesp aentetasten, meenden d' selue in den brant te crijgen; hadden veel branttuijch aen de houcken van de reduijt aengebracht, dat met een groot geschreeuw aen brant staken, waer tegen met canon ende musquets soo gegroet wierden, dat cort weder aftrocken; schooten een grof ijser door de reduijt, sonder ijmant te quetsen. Dit is wel het voornaemste exploijt dat Orang Jaua [1] gedurende dese belegeringhe heeft geattenteerd. Nadat wt eenighe gevangenen verstonden, souden in desen aenval omtrent 140 man verloren hebben.

Den 2den October 's nachts hoorde men aen alle canten sterck arbeijden. Men presumeerde dat den vijant sijn geschut afvoerde. Des morgens cregen een gevangen, die affirmeerde dat het geschut wt het leger geuoert was; dat van den Mataram ontbooden waren ende dat in 5 a 6 dagen 't geheele leger vertrecken sal; waren in de wtterste miserije van hongersnoot gecomen ende de sieckten nam dapper in 't leger toe. Des auonts stacken de vijanden haer geheele leger in den brant ende weecken van de stadt af, buijten een canonscheut, alwaer sich tot vertreck prepareerden, latende het geschut voorwt gaen, ende sijn eijndelijck, God lof! den 7den October met het geheele leger vertrocken, gants miserabel ende armelijck gestelt.

---

[1] اورغ جاو Javanen.

Twee à drie dagen voor des vijants vertreck hadden begonnen preparatije te maecken ende in deliberatie geleijt, om den vijant aen de oostsijde aen te tasten, maer hebben ons gepreuenteert ende sijn met haer geschut (daer van verhoopt hadden dat eenige in onse handen soude sijn gevallen) geechappeert.

Gedurende desen oorloch hebben niet meer als 10 à 12 Nederlanders verlooren, die door den vijant omgecomen sijn; op de Chinesen, Japanders ende Mardijckers heeft na advenant minder auantagie gehadt, eenighe sijn gequest geworden ende 7 à 8 dootgeslagen.

'T is noterens waerdich deesen oorloch, daervan soo hooch wiert opgegeuen, dat onder d'onsen soo weijnich alteratie heeft gecauseert; alles heeft sijn vougen gehadt, als of daer geen vijandt hadde geweest, daerover die van Bantam, die altemet quamen kijcken, ende andere vreemde handelaers haer niet genoech over hebben connen verwonderen. 't Waerschijnlijckste is, dat hebben connen vernemen, dat het leger 100,000 man sterck soude sijn geweest; eenighe seggen meer. 't Is seeker dat den Mataram, neffens sijn geschut ende voornaemsten adel, soo veel macht wtgemaeckt heeft, als heeft connen bijbrengen. Daer wiert geseijt dat van 90 à 100,000 man voor Battauia sijn geweest, behaluen het strantvolck, die gelast was den rijst ende padij te versorgen.

'T is geloofllijck dat den Mataram sich vastelijck moet hebben ingebeelt, dat sijn gewelt niet en souden hebben duruen verwachten, ende dat de plaets leedich soude hebben gevonden. Weijnich of niet is bij haer geduerende deesen oorloch geattenteert om te crijgen daer sij scheenen om gecomen te weesen, als dat haer volck met wercken seer hebben gematteert, souden apparent haer geschut in de Mataram niet gebracht hebben. Een saeke, bij ons ende veel anderen voor deesen als onmoogelijck gehouden, hebben nu sien geschieden, namentlijck, dat den Mataram met sijn gantse macht ende soo swaer geschut door soo onbequame moerassen ende onbewoont lant tot voor Battauia is gecomen. Tusschen 3 à 4 maenden is 't geschut op wech wt de Mataram geweest eer 't voor Battauia quam, menichte van carren ende buffels sijn om den hals geraeckt; tusschen Batauia ende Carwang sijn een heele maent onder wech geweest. Wij betrouwen dat den Mataram nu soo van Battauia's gelegentheijt sal worden geinformeert, dat niet weder herrewaerts keeren sal.

Een miserabel t'huijsreijse sal dit volck erlangen. Wij hebben 't leger 2 à 3 dagen lantwaerts in doen volgen met cleijne troupen, die de wegen met dooden bestroijt vonden, veel carren ende gereetschappen, die verlaten hadden, daervan 2 à 3 binnen gebracht sijn; in de reuier Carwang hebben meede eenighe geuonden, alwaer ons volck niet min dooden op de wegen geuonden hebben, meedebrengende veel crissen, die bij de doode ligchamen lagen. Van Cherbon door de Chinesen, die onlangs van daer gecomen sijn, hebben het leger daer sien passeren ende het geschut tot Indarmaijo gecomen. De spraeck ginck aldaer, dat de helft van 't volck al doot waren.

BIJLAGE.

JAN PIETERSEN COEN, Gouverneur-Generael wegens den stant der Vereenigde Nederlanden in India, wenscht HAMSIA, Coninck van Ternaten, geluck ende heil, victorie ouer sijne vijanden, ende lanck leuen op der aerden.

Grootmachtige Coninck!

'T sedert ons jongste schrijuen is 't resterende volcq van den Mataram gants machteloos van hier vertrocken ende hebben wij door verscheide gevangenen naerder ende seckerder kennisse van haer becomen, 't welck niet hebben willen laten U Maij[t]. schriftelijck te communiceren, d' wijle 't selve soo haest mondeling niet connen doen. In 't eerste ginck de spraecke dat de Mataram 100,000 man na Batauia sont, ende terwijle 't leger voor de stadt lach, wierden van de Veldoversten gedreijcht, dat noch 150,000 comen souden; maer in alles sijn hier niet meer dan 30,000 mannen geweest. Eerst kwam hier een leger van 10,000, onder 't gebiet van Tommagon BOURACXA; als coopluijden sijn daervan onder vrundelijcken schijn omtrent 10,000 in de stadt gecomen, welcke des middernachts met een amock 't casteel (dat noch met geen gordijnen gesloten was) aantaste, maer wierden met groot verlies van de haeren teruggedreven, gelijck reeds d' andere die twee dagen daerna van de lantsijde in d' open stadt trocken. Daerna maeckte voorschreven Tommagon BOURACXA hem in een besloten leger vast ende approcheerde de stadt met veel trenchement, terwijle 't groote leger verwachte. Ondertusschen hebben wij alle de naerderingh ende oock de legerplaets met gewelt ingenomen, seer veele doot geslagen ende alle de resteerende t' eenmael in de vlucht gedreven ende verstroijt. De Tommagon BOURACXA bleeff selfs met twee soonen ende alle den adel op de plaetse doot. Van dese 10,000 sijn weijnich ofte geen bij den Mataram gekeert; omtrent 3000 bleven in 't gevecht doot, vele sijn van honger ende gebreck vergaen, ende eenige van den Mataram affgeweken ende landewaerts in 't geberchte gevlucht.

Soo haest 't resterende volcq van d' eerste 10,000 t' eenemael verslaegen ende verdreven waren, quam mede s' anderendaechs aen 't tweede leger, sterck 20,000 mannen, daer onder 1000 ruijters, onder 't gebiet van Tommagon SERALUGAGUE. Dese Tommagon bracht mede twee gebroeders van grooten qualiteijt, genoemt QUAY DEPATY MADURA RADJA ende QUAY DEPATY APUSANTA, met haer volcq, welke in disgratie van den Mataram waren ende belast was haer genaede alhier met mannelijcke couragie te verdienen ofte op de plaets doot te blijven.

De Mataram hadde voorschreven Tommagon SERAGULAGE bevolen, soo Batauia op sijn arrivement van de Tommagon BOURACXA niet overwonnen was, dat hij den Tommagon BOURACXA, QUAY DEPATY MADURA RADJA ende QUAY DEPATY APUSANTA met haer volcq Battauia soude doen bestormen ende innemen, ofte haer al t' samen selfs doot smijten. Nadat 't eerste leger van Tommagon BOURACXA verslagen was ende ons volcq s' anderendaechs wederomme een nieuwe vergaderinge ende versterckinge vernaemen, sonder te weten dat het nieuwe leger van den Tommagon SERALUGAGE was, tasten 't selve met groote courage aen, namen de legerplaets in, dreven 't geheele leger soo wel als 't voorgaende op de vlucht, ende sloegen omtrent 300 mannen op de plaets doot.

Den Tommagon SERALUGAGE, soo harde resconter vindende ende vernemende dat 't geheele leger van BOURACXA verslaegen ende verstroijt was, heeft de stadt soo na als BOURACXA niet durven comen, maer sijn leger verre buijtenschoots van 't groff geschut nedergeslagen ende d' aencomste wel vastelijck besloten. De voorschreven twee QUAY DEPATYS approcheerden met haer volcq ter plaetse daer 't groote leger van BOURACXA gelegen hadde, maer alsoo met al haer macht geen voordeel met gewelt op de stadt Battauia te doen sagen, ja een reduijt alleen met alle macht niet hadden connen vermeesteren, resolveerde de Tommagon SERALUGAGE de rivier te verleijden. Omtrent een mijl landewaerts in heeft hij dartich dagen 1000 man daechs doen graven; maer siende hoe weijnich vorderden, ende dat ondertusschen sijn volcq van honger ende gebrecq vergingen, vreesende mede gelijck 't leger van BOURACXA t' eenemael verslagen te worden, resolveerde te vertrecken.

Op sijn vertreck heeft voorschreven Tommagon SERALUGAGE, volgens ordre

van den Mataram, de voorschr. QUAY DEPATY MADURA RADJA ende QUAY DEPATY APUSANTA, met al haer volcq die becommen conde, doen binden ende bij forme van Justitie doen dooden, omdat volgens ordre van den Mataram haer niet doot gevochten, noch ijets van Battavia gewonnen hadden.

Nadat den Matarams leger drij maenden en negen dagen omtrent Battauia gelegen hadden, is voorschreven Tommagon SERALUGAGE met 't resterende volcq van sijn leger, die niet vele waren, vertrocken, tot een spectackel van sijn wreede executie 744 doode lichamen van voorschreven ellendige menschen op sijn legerplaets latende. Men zegt dat den Mataram noch wel 4000 van 't selfde volcq ende alle de vrouwen van den Tommagon BOURACXA heeft doen dooden, omdat hij gemist heeft Battauia te winnen.

'T resterende volcq van voorschreven leger was soo uitgehongert ende machteloos, dat seer vele in 't wederkeeren vergaen sijn, ende van de 30,000 mannen, die de Mataram herwaerts gesonden heeft, geen vierdepart bij de Mataram (na veele oordeelen) keeren sullen. Hondert ende vijftich goraps ende prauwen, daermede den Tommagon BOURACXA met een deel volcq te water gecomen was, hebben wij met veel provisie becomen ende weijnich vaertuijch is 't ontkomen.

Van onse sijde sijn gedurende de gantsche belegeringhe in gevecht doot gebleven 72 soldaten, met eenige weinige Mardijckers ende Chinesen; daer en boven hadden ontrent 100 gequesten, die al t' samen genesen sijn.

Volgens Uwe Maij^{ts}. begeerte hebben aen sijn Soroke doen verschieten r^{a}. 450, welcke in cleden ende andere rariteijten voor Uwe Maij^{t}. besteet sijn, die hier nevens sende. 'T gelt gelieve de cooplieden te voldoen.

'T wapen van Uwe Maij^{t}. is tot een groot Signet in silver gesneden, ende sende nevens desc. De costen sijn ter eere van Uwe Maij^{t}. betaelt. God bewaere Uwe Majesteijt!

Desen 6^{den} Januario 1629.

Medegedeeld door P. A. LEUPE.